

Dönersen Islık Çal 1993

Orhan Oğuz

GENEL BAKIŞ

Doksanlı yıllar, Türkiye’de sinemacıların marjinal karakterleri, geleneksel toplumsal kabulleri yıkan hikayeleri işledikleri filmleri yapmaya başladıkları yıllar olarak hatırlanmaktadır. Seksenlerin sinemasında kendini gösteren kadın temsillerindeki çağdaş yaklaşımlar eşcinselleri, azınlıkları, engellileri, siyasi mahkumları ele alan filmlere de yansımıştır. Bu kişilerin sorunları, uğradıkları haksızlıklar o yıllarda henüz akademik ve toplumsal düzeyde yeterince tartışılan konular olmasalar da *Dönersen Islık Çal*, *Her Şeye Rağmen*, *Düş Gezginleri*, *Gece*, *Melek ve Bizim Çocuklar* gibi filmler görmezden gelinmiş, ötekileştirilmiş insanları daha gerçekçi ve politik açıdan daha doğru bir bakış açısıyla anlatmayı başarmıştır. “*Dönersen Islık Çal*, sinemamızda önceleri de görülen ancak bir türlü yapay bir kılık değiştirme ve güldürü unsuru olma işlevinden öteye gidemeyen travestiliği ilk kez gerçek bir zeminde ele alma başarısını ve cesaretini göstermiştir.” (Eke, 2016:110)

Dönersen Islık Çal da Türkiye’de o yıllardaki kültürel ikliminin bir parçasıdır. Film, bir trans kadın ile bir engelli barmen arasındaki dostluğu konu alır. Filmin öyküsünü ve karakterleri incelemeye başlamadan önce hatırlatmamız gereken bir konu var. Filmin sonundaki yazılarda onları canlandıran oyuncularla birlikte karakterlerin adları belirtilmiştir. Bu adlarda, Travesti, Cüce, Fahişe, Pezevenk gibi Beyoğlu’nun ve belki de bütün kent ve kasabaların arka sokaklarında geçerli olan bir dil tercih edilmiştir. LGBTİ+ aktivistleri ve bu alanda çalışan akademisyenler travesti sözcüğünün aşağılayıcı bir ifade olduğunu, bunun yerine trans ya da trans kadın kullanmanın gerektiğini belirtmektedirler. Aynı şekilde, insan hakları açısından, bireyleri ötekileştiren sakat, cüce, çolak, dilsiz gibi sözcükler yerine çok kısa boylu birey, engelli, fahişe ya da orospu yerine seks işçisi demek doğru olacaktır. Bu yüzden biz de filmin kredisinde tercih edilmiş adları değil, günümüzde bu konuda kat edilen yola saygı duyarak travesti yerine trans kadın, fahişe yerine seks işçisi, cüce yerine, yaptığı işi temel alarak barmen ve pezevenk yerine filmde sözü geçtiği gibi Adıgüzel isimlerini kullanacağız.

SİNEMASAL ANLATIM

Filmin yönetmeni Orhan Oğuz aynı zamanda bir görüntü yönetmenidir ve *Dönersen Islık Çal*’ın görüntü yönetmenliğini de kendisi üstlenmiştir. Mekan kullanımı, ışık, çerçeveler hikayenin anlatımını ve dramatik etkiyi beslemektedir. Ama bu filmde özellikle mekan seçimi ve kompozisyon, gece sahnelerinde sokak aydınlatmalarının, camlardan yansıyan ışıkların kullanılması görüntünün dramatik anlatıma olan etkisini çoğaltmıştır.

Oyuncu seçimi, yönetimi ve senaryo açısından da filmin Türk sinemasının en iyi filmlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Diyalogların gerçekçiliği, karakterlerin derinliği, klişeleri kıran sahneler bu filmin öne çıkan diğer yönleridir. Oyuncu seçimi ve yönetimi de filmin en güçlü yanlarından biridir. Mevlüt Demiryay (Barmen), Fikret Kuşkan (Trans Kadın), Derya Alabora (Seks İşçisi Kadın), Menderes Samancılar (Adıgüzel)’in oyunculukları sinemamızda sergilenen unutulmaz performanslardır.

KİŞİLER

Barmen	Otuzlu yaşlarda. Çok kısa boylu birey.
Trans Kadın	Otuzlu yaşlarda.
Adıgüzel	Otuzlu yaşlarda. Kadın satıcısı.
Seks İşçisi Kadın	Otuzlu yaşlarda.

FİLMİN ÖYKÜSÜ

Çok kısa boylu bir Barmen bir gece sokakta dövülen bir transa yardım eder, onu evine getirir. Dostlukları böylece başlar. Barmen yalnız biridir. Önce arkadaşının cis kadın* olmadığını anladığı zaman bozulsada onu kısa sürede kabul eder, evinin anahtarını verir. Trans bir gece kadın satıcısı Adıgüzel’le gelir. Tek arkadaşını kaybedeceği korkusu yüzünden bu durum hoşuna gitmese de Barmen onlara içki ve yemek ikram eder. Adıgüzel çok içer ve o gece sattığı Seks İşçisi Kadını öldürür. Cinayete tanık olan Trans ortadan kaybolmak için barmenden para ister. Ondan beklediği

kadar para alamayınca ona vurur. Uzun zaman ortada görünmez. Barmen onu merak edip diğer translarla birlikte kaldığı eve gider. Trans onu tersler. Bir gece, üç adam, işten evine dönen Barmen'i dövüp parasını çalarlar. Barmen kötü durumdadır, yalnızdır. İki gün sonra Trans gelir, yardım etmeye çalışır ama çok geçtir; Barmen onun kollarında ölür.

OLAY DİZİSİ

Bulutlar. Tren yolu kenarında trenleri ve gökyüzündeki bulutları seyreden iki çocuk. Küçük olanı bulutlarla, trenlerle ilgili bir şeyler anlatırken büyük olanı onun arkasına geçmiş, çocuğu kullanarak kendini tatmin etmeye çalışır.

Bar. İçen iki adam. Biri sürekli konuşmaktadır. Barmen hem iş yapmakta hem de onu dinler görünmektedir. Diğeri "hesaba yaz" diyerek içkisini bitirir, kalkar. İçmeye devam eden adam konuşmayı sürdürür. Personel kapısının açık olduğunu iddia eder. Barmen gidip kontrol eder. Kapı kapalıdır. Yerine döner, kibar bir üslupla müşterinin haklı olduğunu söyler.

Arka sokaklar. Üç erkek bir kadını kovalamaktadır. Oldukça hızlı koşan kadın bir binanın girişindeki karanlığa saklanır. Frapan giysiler giymiş, bolca takı takmıştır. Biraz soluklandıktan sonra sigara yakar. Onu takip eden adamlar arkasında durmaktadır. İçlerinden biri kadını duvara sıkıştırıp tecavüz etmeye çalışır.

Geçmişe dönüş. Trans Kadın, saçlarının zorla kesildiği geçmişteki bir anı hatırlar.

Arka Sokaklar. Bir an adamların elinden kurtulur ama yine yakalayıp döverler ve tecavüz etmeye kalkışırlar. O sırada evine dönmekte olan Barmen olayı görür, duvarın arkasına saklanıp cebindeki düdüğü çalar. Adamlar polisin geldiğini zannederek kaçarlar. Barmen, kadının etrafa dağılmış eşyalarını toplar.

Geçmişe dönüş. Polis minibüsü şehir dışında bir yerde durur. İçindeki seks işçilerini, transları azarlayarak indirirler. Trans Kadın da aralarındaadır.

Evde. Barmen Trans Kadın'ı evine getirip ona yemek hazırlar. Trans yattığı koltukta doğrulur, çorbasını içer. Barmen'in konuşmalarından, onun cis kadın olduğunu düşündüğünü anlar. Kadına çok güzel olduğunu söyleyip su getirmek için mutfağa giderken Trans teşekkür eder. Barmen, onun sesinden kadın olmadığını anlar, duraklar. Terasa çıkıp camdan Trans'a bakar. Canı sıkılmıştır, düşüncelidir. Odaya dönerken Trans Kadın'ın tuvalette ayakta işediğini ve peruksuz başını görür. Trans, Barmen'i fark edince kapıyı kapatır. Barmen yemek tabağını mutfağa götürüp yıkarken Trans Kadın peruğunu takmış olarak kapı girişinde onu izlemektedir. Barmen bozulmuş bir halde dönüp ona "Sen kadın değilsin, kandırdın beni" der. "Düşündükçe midem bulanıyor, çok çirkinsin, çirkin bir şey bu". Trans da de onunla alay etmeye, cüceliğini aşağılamaya başlayınca Barmen onu kovar. Trans sabah gideceğini söyler.

Teras. Barmen kendi kendine konuşarak yalnızlığından, çirkinliğinden yakınmakta, rakı içmekte kocağındaki köpeği sevmektedir. Sonra yine düdüğünü çalar. Trans sesi duyunca terasa çıkar, Barmen'in gönlünü almaya çalışır. Kendisine de rakı koyar. Sevimli konuşmalarla gerginliği yok eder.

Kahvaltı. Barmen, kapıya monte edilmiş barfiks direğinde sabah sporunu yapar. Kahvaltı malzemelerini koyduğu tepsiyi Trans'ın uyuduğu salona götürür. Koltuk boştur, Trans söz verdiği gibi sabah gitmiştir. Barmen sinirlenir, yatağına geri döner.

Komşular. Barmen işe giderken merdivenlerde komşusu Seks İşçisi Kadın ile karşılaşır. Barmen onun hatırını sorup inmeye devam eder. Kadın kapının önünde onu bekleten ve bir süre sonra evden çıkan Adıgüzel'i azarlar; birlikte işe gitmektedirler. Alt katta oturan ev sahibi müzik dinlemektedir. Yardımcı kadını kapıyı açar. Barmen, kirayı sonraki gün getireceğini söyler.

Satıcı. Seks İşçisi Kadın sokakta hala Adıgüzel'e söylenmektedir. Adamı çalışmamakla, değerini bilmemekle suçlar. Kadın, sokakta bekleyen bir başka adamı fark eder, Adıgüzel'i adamın yanına gönderir. Adam satıcıya parayı verir, kadınla birlikte uzaklaşırlar. Adıgüzel, keyifli biçimde tespihini sallayarak yürümeye devam eder.

Sıradan bir gece. Müdavimlerden Hasan yine içmekte ve sürekli konuşmaktadır. Bardağı boşalınca içki ister. Barmen kibarca reddetmeye çalışsa da adam dinlemez. Barda müzik yapan bir grup da vardır. Barmen gece geç saatte eve dönerken birinin bıçaklandığını görür. Düdüğünü çalmaya yeltenir

ama çok geçtir, üzülür. Terasta yemeğini yedikten sonra tabakta kalanı köpeğe verirken onunla konuşur. Dışarıdaki hayatın kötülüğünden, yeni dostunun onu unuttuğundan söz eder.

Yalnızlık ve ölüm oyunu. Barmen işe giderken kirayı ödemek için ev sahibi Madam Lena'ya uğrar. Lena yatağında oturmaktadır. Barmen'i yanına çağırır. Birlikte otururlar. Yardımcısı odadan çıkarken Lena'nın mücevherlerinden birini alır. Lena bunu görür ve yerine bırakmasını söyler. Barmen'e, bazen yardımcısının mücevherlerini götürmesine izin verdiğini ve bunun aralarında bir oyun, yalnızlık ve ölüm oyunu olduğunu, bu oyun sayesinde evinin ışığının sönmediğini anlatır.

Küçük adam. Alt komşusu kadın barmenden kahve istemeye gelir. Ona "küçük adam" diye hitap etmektedir. Barmen mutfakta kahveyi hazırlar ama kadın içeri grip salondaki koltuğa oturmuş, sabahlığını da çıkarmıştır. Ona cilve yaparak sevişmeye davet eder. Barmen ayıp olduğunu söyleyerek onu kovar.

İntihar. Garsonlar ve Barmen müşteri için hazırlık yapmaktadır. Garsonlardan biri, barın müdavimi Hasan Bey'in öldüğünü, kendini bacaya asarak intihar ettiğini anlatır.

Güneşe doğru yürüyüş. Sabah erken saatlerde müşteriler gitmiştir. Barmen kahvaltı etmekte, işini bitiren garson bardan çıkmaktadır. Trans neşeli bir şekilde gelir. Şarap içerler. Dışarıdan gürültü gelir. Polisler bir kadını döven adamı götürmekte, adam yalvarmakta, dövdüğü kadının "kaşındığını" söylemektedir. Trans'la Barmen insanların onları kabul etmemesinden, aşağılamasından söz ederler. Trans, "Hep gece yürüyecek değiliz ya, biraz da güneşe doğru yürüyelim" diyerek Barmen'i kucağına alır, dışarı çıkarlar. Elele tutuşmuş bir şekilde yürümeye başlarlar. Herkes onlara bakmaktadır. Dört, beş adam onları takip edip etraflarını çevirince Trans, Barmen'i kucağına alır, koşarak kaçar.

Kadın satan biri. Trans bir gece, Adıgüzel'le birlikte Barmen'e gelir. Barmen onu gördüğüne pek memnun olmasa da içeri davet eder. Onlara mezelik bir şeyler hazırlar. Trans ve Adıgüzel aynı köydeyler. Yolda karşılaşmışlar, Trans da onu Barmen'e getirmiştir. Köydeki insanlardan söz ederler. Barmen muhabbetin dışında kaldığı için biraz bozulur. Adıgüzel içer, sarhoş olup bağıırıp çağırmaya başlar. Trans onu evine gönderir. O gittikten sonra Trans, Adıgüzel'in köydeki en iyi arkadaşı ve aslında iyi bir insan olduğunu söyler. Barmen, kadın satan birinin iyi olamayacağını söyleyerek itiraz eder. Yağmur yağmaya başlar. Trans, Barmen'i kucağına alıp yağmurun altında neşeyle dans eder.

Anahtar. Barmen banyodan sonra bornozla salona gelir. Trans onun penisini görmek isteyip şakalaşırken Barmen kaçar ve ağlamaya başlar. Trans özür dilese de Barmen çok üzülmüştür: "Dostum sanmıştım seni, senin aklın hep belden aşağıda" der. Trans bir süre sonra koltukta uyuyakalır. Barmen sürekli kilitli tuttuğu bir odadan çıkarken Trans uyanır, belli etmeden Barmen'in hareketlerini izler. Barmen, başka bir odadan getirdiği örtü ile onun üstünü örter, terliğinin üzerine evin anahtarını bırakır. Trans, anahtarı görünce ağlamaklı olur.

Yirmi bıçak darbesi. Barmen, gece eve dönerken Trans ile Adıgüzel'in konuşup gülüşerek tramvaya bindiklerini görür. Üzgün ve sinirli bir şekilde eve gelir. Yemek yiyip ortalığı toplar. Çöp torbasını kapı önüne koyarken gülme sesi duyar. Trans ve Adıgüzel merdivenden çıkmaktadırlar. Barmen sinirlenir, "İbne! Allah belanı versin" diye söylenir. Adıgüzel, Trans Kadın'ı evine davet eder. Birlikte yaşadığı Seks İşçisi Kadın hakaret ederek Trans'ı kovar. Barmen gece eve dönerken polisler Adıgüzel'i götürmekte, öldürdüğü Seks İşçisi Kadın'ı da ambulansa bindirmektedirler. Trans, terasta olanları izlemektedir. Barmen eve girer. Trans telaşlıdır, ondan para ister. Cinayete tanık olmuştur. Adıgüzel onun adını polise söylerse başka bir kente sürüleceğinden korkmakta, bir süre ortadan kaybolmayı planlamaktadır. Barmen cebindeki parayı verir, Trans daha fazlasını ister. Alamayınca Barmen'e vurur. Vurduğuna, onun canını yaktığına üzülür ama Barmen onu kovar.

Ana kucağı. Barmen kilitli tuttuğu gizli odasından çıkar. Canı sıkındır. Ev sahibi Madam Lena'ya gider. Lena sallanan sandalyede oturmuş, Barmen'i bebek gibi kucağına yatırmış her şeyin bozulduğunu, insanlık ve dostluk kalmadığını anlatmaktadır.

Garantili boy uzatma. Barmen, kimini meşhur şarkıcı yapma kimini de boyunu uzatma vaadiyle kandıran bir dolandırıcının bürosuna gider. "Benden daha cücesiniz siz" diyerek dolandırıcı olduklarını bildiğini söyler. Başka bir çok kısa boylu bireyi adamın dolandırıcı olduğuna ikna etmeye çalışır. Diğeri Barmen'in sözlerine aldırmaz.

Kabullenmek. Barmen, birkaç transın birlikte yaşadığı bir eve gider. Trans arkadaşını merak etmiştir. Evde Trans Kadın'ın ablası ve yeğeni de vardır, onu ziyarete gelmişlerdir. Abla, çok uğraştıklarını ama çare bulamayınca erkek kardeşin olduğu gibi kabullendiklerini söyler. Trans Kadın Barmen'i tersler.

Cüce olmak. Barmen bir taksiyle dönerken sürücünün aynadan bakıp kendisine gülmesine sinirlenir yarı yolda iner. Yol kenarında bir su kulesi görür. Merdivenleri çıkarak kulenin tepesine ulaşır, bağıırır: "Cüceler, hepiniz benden daha cücesiniz!". Meyhaneye gidip içer. Eve dönerken birkaç adam onu sıkıştırıp döverler, parasını çalarlar. Evde yüzündeki kanları temizler, yürümekte zorlanmaktadır. Güçlkle yatağa yatar.

Dönersen ıslık çal. Sabah kalkmaya çalışır, yere düşer. Gün boyu o halde kalır. Trans Kadın gelir. Barmen hala yerde yatmakta ve sayıklamaktadır. Terasa çıkmak ister. Trans onu kucağında terasa götürür. Dostluklarıyla ilgili konuşurlar. Barmen, ölüp de başka bir bedende dönerse Trans'ın onu tanıyıp tanımayacağını sorar. Trans, "insan dostunu kokusundan, bakışından, sümürmesinden tanır. Hem sen dönersen ıslık çalarsın, o zaman tanımam seni" diye yanıtlar. Barmen, Trans'ın kucağında ölüp. Trans onu yatağına yatırır, yüzünü, ellerini temizler. Barmen'in gizli odasını açar. İçeride onlarca top vardır. Yavru köpeklerin kulübesine girip yanlarına oturur. Bütün topları terastan aşağı atar. Caddede yürüyenler toplarla oynamaya başlarlar. Trans da onların arasına katılıp ayağıyla topa vurup havalandırır. Peruğunu çıkarır. Yürümeye başlar.

TEMALAR

Öteki Birinin, bir grubun ya da bir topluluğun kendine benzemeyen, farklı, ayrı gördüğü birini, bir grubu ya da bir insan topluluğunu görme biçimi olarak tanımlanabilir. Birilerini öteki olarak görmek kültürel, cinsel, ırksal, bedensel farklılıklar üzerine inşa olur. Bu görme biçimleri gündelik dilden medya içeriklerine dek hayat içindeki iletişim ortamlarında tekrarlanan söylemlerle, açıkça ya da ima edilerek yaygınlaşır. *Dönersen ıslık Çal*'ın karakterleri, Türkiye'de öteki olarak görülen, ötekileştirilen insanlardır. Filmin ana teması da ötekilik ve ötekileştirme üzerine kurulmuştur. Bir engelli (çok kısa boylu birey) ve bir trans kadın filmin başkarakterleri olarak hikâyenin merkezindedirler. Diğer iki karakter, seks işçisi kadın ve onun satıcısı da toplumun geleneksel ahlak normlarının dışında sayılan insanlardır.

Ötekileştirme sorununun paradoksal yönü, Öteki'nin de kendini var etmek ve doğrulamak için başka ötekilere ihtiyaç duyabilmesi, egemen normların ve ideolojinin dışarıda bıraktıklarını ötekileştirebilmesidir. Almanya'daki bir Türk göçmen işçinin kendisiyle benzer koşullarda yaşayan bir Yunan göçmen işçiyi, bir Suriyeli sığınmacının Afgan sığınmacıyı ötekileştirmesi egemen normların kimlikler üzerindeki gücünü gösterir. Filmde bu paradoksal durum Barmen, Trans, Seks İşçisi Kadın ve Adıgüzel arasındaki ilişkilerde açıkça görülür.

Filmin ilk bölümünde Barmen, sokakta saldırıya uğrayan Trans'ı bekçi düdüğü ile saldırganların kaçmasını sağlayıp kurtarır. Onu evine getirir, yemek hazırlar. Oldukça kibar ve saygılı davranmaktadır. Konuşmalarından Trans'ı cis kadın zannettiğini anlarız. Trans tuvalete girer. Peruğunu çıkarmıştır ve ayakta işlemektedir. Barmen bunu görür. Şaşırılmış ve bozulmuştur. Trans yeniden peruğunu takmış biçimde tuvaletten çıkar.

Barmen: Sen kadın değilsin. Kandırdın beni. Sen şeysin...

Trans: Bırak nazikliği... İbne desene.

Barmen: Ama kandırdın beni. Niye söylemedin?

Trans: Yine yardım eder miydin bana?

Barmen: Düşündükçe midem bulanıyor. Çok çirkinsin. Çirkin bir şey bu.

Trans: Ay bana çirkin diyene bak. Hiç aynaya bakmıyorsun galiba. Çirkin olan ben miyim yoksa sen mi? Şu şekilsiz vücudunla... Zavallı insan müsveddesi.

Barmen: Defol, evimden defol. Sapık, aşağılık ibne!

Barmen, güzel bir kadını evine davet etmiş olmanın sevinci hayal kırıklığına dönüşünce ve sahip olduğu cinsiyet kimliği normlarına uygun olmayan bir durumla karşılaşınca kibarlığı bir kenara bırakır. Trans ise yine bir ötekileştirilmeye maruz kalıp aşağılanınca sevecenlikten vaz geçip Barmen'i sözleriyle hırpalır. Toplumun ötekileştirdiği bu iki karakter, zihinlerindeki kimlik inşalarına, arzu ve ihtiyaçlarına ters düşen durumda birbirlerinin ötekiliğini kullanmaktan ve vurgulamaktan çekinmezler.

Bir başka sahnede, Adıgüzel, köyden çocukluk arkadaşı olan Trans'ı evine davet eder. Seks İşçisi Kadın, birlikte yaşadığı ve kendisini satan Adıgüzel'i Trans Kadın'la birlikte görünce sinirlenir, kavgaya çıkarır, Trans'ı kovar. Bu sahnede söylediği sözler yukarıda değindiğimiz ötekileştirme paradoksuna iyi

bir örnektir. Kadın, seks yoluyla para kazanan transları kastederek, “Bunlar çıktı çıkalk işler kesatlaşmaya başladı” der. Bu, tıpkı ekonomik sorunlar, işsizlik, gelir dağılımı adaletsizliğinden yöneticileri sorumlu tutmak yerine Suriyeli sığınmacıları suçlayan farklı etnik ya da egemen kimliklerdeki insanların tavrına benzer. Kadın, yeterince para kazanamamasının suçunu seks işçiliği yapan translara yükleyerek hayali düşmanını yaratır. Barmen de onları birlikte gördüğünde kendi kendine söylenir: “İbn! Allah belanı versin”. Trans’tan istediği ve beklediği bağlılığı göremeyince onu öteki kimliğini vurgulayarak aşağılar. Böylece kendini normlara uygun, transı norm dışı bir yerde konumlandırır.

Eril şiddet Barmenlik yapan engelli karakter ve Trans Kadın sokakta tanımadıkları erkekler tarafından, Seks İşçisi Kadın ise birlikte yaşadığı erkek tarafından eril zorbalığa ve şiddete maruz kalırlar. Erkekler, bu üç karaktere onları erkek egemen toplumsal normlara uymayan ve eril güç karşısında zayıf kılan özelliklerini kullanarak şiddet uygularlar. Öteki, öznenin (ben ya da biz) kendini inşa etmesi, doğrulaması ve sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu başkasıdır. Erkek, gücünü ve iktidarını kadın üzerinden, kendisi kadar “erkek olmayan” trans üzerinden, fiziksel açıdan kendisi kadar “normal” ve güçlü olmayan barmen üzerinden tanımlar, doğrular, sürdürür.

Barmen de bir cis erkektir. Cinsiyet kimliklerine ilişkin bakışına, arzu ve çıkarlarına uymadığında o da en azından sözlü şiddet uygular. Yukarıda söz ettiğimiz sahnelerde Trans’ı aşağılayarak erkekliğini, cinsiyet kimliğini yüceltir.

Adıgüzel ise trans arkadaşının yanında kendisini aşağılayan kadını öldürerek hırpalanmış iktidarını onarır.

KARAKTER ÇÖZÜMLEMESİ

Barmen Otuzlu yaşlarda. Çok kısa boylu birey (cüce). Barmenlik yaparak hayatını kazanmakta. Kibar, saygılı, iyi bir insandır. Cinsiyet ve cinsellik konularında egemen normlar çerçevesinde muhafazakâr bir bakışı vardır. Yalnız, arkadaşı, dostu olmayan bir adamdır.

Kibar. Barmen, hizmet sektörünün bir elemanı olarak mesleği gereği müşterilere oldukça saygılı ve sabırlı davranır. Kibar ve saygılı tavırlarını yalnızca müşterilerine göstermemektedir. Trans kadına da ev sahibine de, ev sahibinin yardımcısı kadına da aynı saygıyla davranır.

Muhafazakâr. Barmen, Trans Kadın’ın cis kadın olmadığını anladığında tam da egemen normlara uygun davranarak Trans’ı aşağılar. Daha sonra Trans Kadın’ı Adıgüzel’le birlikte gördüğü zaman da hayattaki tek arkadaşını başka birine kaptırmanın korkusu ve kıskançlığı ile aynı kaba tavrı sergiler.

Barmen’in cinselliğe bakışı da namus, günah, ayıp kavramlarını cinsel ilişkilerin belirleyicisi olarak kullanan egemen ahlak normlarına uygundur. Bir gün, Barmen banyo yaptıktan sonra bornozla salona gelir. Trans onun penisini görmek isteyip şakalaşırken Barmen kaçır ve ağlamaya başlar. Trans özür diledi de Barmen çok üzölmüştür: “Dostum sanmıştım seni, senin aklın hep belden aşağıda... çok ayıp bir şey bu” der. Bir başka gün, Seks İşçisi Kadın Barmen’in evine gelir. Ona cilve yaparak sevişmeye davet eder. Barmen ayıp olduğunu söyleyerek onu kovar.

İyi. Barmen geceleri çalışmakta ve geç saatlerde evine dönmektedir. Çalıştığı bar da evi de İstanbul’un eğlence merkezi sayılan Beyoğlu’ndadır. Arka sokaklarında pek çok suç işlenen bir bölgedir. Zaman zaman birilerine yönelik tehdit ya da saldırı gördüğünde yanında taşıdığı düdüğü çalarak saldırganların kaçmasını sağlar. Trans kadının cis kadın olmadığını öğrendikten ve ilk şoku atlattıktan bir süre sonra onunla arkadaşlığını sürdürür. Ona evinin anahtarını verir, yemeğini paylaşır.

Yalnız. Barmen, çok kısa boylu bir birey olarak ailesinden ve toplumdan hak ettiği saygıyı, sevgiyi görememiş, aşağılanmış ve aldatılmıştır. Diğer kişilik özelliklerinin yanı sıra yalnız oluşu yüzünden de Trans Kadın’la dostluğunu sürdürmeye çalışır. Trans, önce cinsel kimliği nedeniyle Barmen’i hayal kırıklığına uğratmış daha sonra kendisine yeterince para vermediği için hırpalamıştır. Her iki olaydan sonra Barmen onu hayatından çıkarmaz. Tersine, ona daha da yakınlaşır.

Trans Kadın Otuzlu yaşlarda. Hem cesur hem de zayıf, arkadaş canlısı, sevimli, konuşkan, neşeli ve duyarlı biri. Trans Kadın’ın ne iş yaptığı, nasıl geçindiği açıkça belirtilmese de polisten korkusu, daha çok geceleri dışarıya çıkması nedeniyle seks işçiliği yaptığını anlarız.

Cesur. Köyünden kaçır İstanbul’a gelmesi ve cinsel kimliğine uygun bir yaşam sürdürmesi, Barmen’i yanına alarak gündüz Beyoğlu’nda yürüme girişimi, filmin sonunda peruğunu çıkartarak caddede yürümeye başlaması onun kimliğiyle ilgili cesur davranışlarıdır. Diğer yandan, daha önce polisten

gördüğü şiddetin tekrarlanacağı ve başka bir kente sürüleceği korkusuyla çalışmadan bir süre çalışmadan saklanması gerekir. İsteddiği miktarda parayı vermeyince dostu Barmen'i hırpalır.

Duyarlı. Trans Kadın, etrafındakilerle şakalaşmaktan hoşlanır. Onlara ağır sözler söylese bile bunu onları kırmadan ya da gönüllerini almayı becererek yapar. Barmen'i fiziksel olarak hırpaladığı gece yaptığından pişman olup özür diler, onun canının acımasına üzülür. Penisini görmek istediği zaman Barmen'in utanıp ağlaması karşısında da sevecen bir şekilde onu sakinleştirmeye çalışır.

Adıgüzel Otuzlu yaşlarda. Kadın satıcısı. Özgüvensiz. Şiddet yanlısı.

Özgüvensiz. Adıgüzel, bir kadın satıcısıdır. Sattığı Seks İşçisi Kadın ona sürekli hakaret etmekte, bağırıp aşağılamaktadır. Bu durumlarda Adıgüzel hep alttan alan, ezik, korkak bir karakter sergiler. Birlikte yaşadığı ve "karıcım" dediği kadının sırtından geçinmektedir. Bu ezikliği ve özgüvensizliğinin nedeni, büyük ölçüde, bir erkek olarak ona atfedilen geleneksel toplumsal rolünün tersine karısının kazancıyla yaşamasıdır.

Şiddet yanlısı. Köyden arkadaşı olan Trans Kadın'ı evine davet ettiği zaman Seks İşçisi Kadın, Adıgüzel'i azarlar, Trans Kadın'ı kovar. Bir kadını satarak onun kazancıyla yaşamak değil de arkadaşının yanında "erkek" rolünü oynayamamak Adıgüzel'i öfkelenendirir ve sattığı kadını öldürür. Seks İşçisi Kadın'la birlikteliği onu koruma kollama işlevine dayalı bir erkek olarak gerektiğinde diğer erkeklerle kavga edecektir. Ama katil olmasının nedeni, geleneksel erkek rolünü istediği gibi oynayamamak ve bunun başkaları tarafından görülmesidir.

Seks İşçisi Kadın Otuzlu yaşlarda. Baskın. Geleneksel.

Baskın. Seks İşçisi Kadın, birlikte yaşadığı, kendisini koruması için yanında bulundurduğu Adıgüzel'i sürekli azarlar ve aşağılar. Parayı kazanan kendisidir ve bundan aldığı gücü Adıgüzel'e de hissettirir.

Geleneksel. Seks İşçisi Kadın, Adıgüzel'le birlikte evine gelen Trans Kadın'ı kovarken "bunlar" nitelemesiyle transları aşağılar. Onun söylemi de erkek egemen ideolojinin söylemidir.

Notlar ve Referanslar

*Cis (cishet, cisgender heterosexuel) toplumsal cinsiyet kimliği ile doğumda kendisine atanmış cinsiyet kimliği örtüşen kadın ya da erkek.

Eke, N.P. (2016) "Beyazperdede 'Öteki' Olmak: Dönersen Isık Çal Filmi Üzerine Bir İnceleme", SineFilozofi, 1:2.

O bir trans kadındır. Barmen hayal kırıklığına uğrar.

Trans Kadın ve Barmen, neşeli bir dostluk.

Güneşe doğru yürümek.

Adıgüzel ve Trans Kadın, çocukluk anıları.

Seks İşçisi Kadın, "küçük adam"dan kahve istemeye gelir.

Kahve sadece bir bahanedir.

Trans Kadın, dostu Barmen'in ölümünden sonra gizli odadaki topları caddeye dağıtır.

İnsanların arasında özgüvenle yürüme ve peruğu çıkarma zamanı gelmiştir.

Cinsel kimliğin görünür olmasından utanmamak.

Dönersen islek çal

Yönetmen:
ORHAN
OĞUZ

İki gece kuşu
Biri cüce
Biri Travesti
Bir dostlugun
Hikayesi

Senaryo:
CEMAL ŞAN
Görüntü Yönetmeni:
ORHAN OĞUZ
Müzik:
ONAY OĞUZ

U
F
LUGUR
FİLM A.Ş.

FİKRET KUŞKAN
MEVLÜT DEMİRYAY
MENDERES SAMANCIAR
DERYA ALABORA

BU KURUM İZBİMİ, MİT KURUM İZBİMİ VE/VEYA KURUM İZBİMİ TÜMÜZ LİSANSI ÜZERİNE İZLENEBİLİR.